

Anatolij Rjasov

TRI JEDNOČINKE

SJAJ

Mrak. Zatim slabo svetlo na sceni, ravnomerno prekrivenoj bezobličnim barama i mršavim drvećem bez lišća. Odsjaj gotovo neprimetno namreškane vode, podrhtavanje vlažnih grana. Na podu, napola okrenuti prema gledaocu, leže muškarac i žena obrijanih glava, u tamnosivim pidžamama mokrim od kiše. Skoro da se dotiču glavama, bose noge su pružili u suprotnim pravcima.

ONA: Ako bih pitala otkud sjaj, šta biste odgovorili?

ON: Sigurno bih rekao da je to isuviše mesečavo pitanje. Toliko sumračno da bi bilo neophodno osloboditi se Polarnog kruga kako bi se otpočelo s prikupljanjem odgovora.

ONA: Ne, neću pitati.

ON: A ako bih ja pitao zašto više ne želite da postavljate pitanja?

ONA: Valjda se nije našlo neko odgovarajuće.

ON: Spasavate se ćutanjem?

ONA: To je naivno. Pa ipak, ne želim da se podsmevam vremenu kada smo se molili ćutanju.

ON: Čini mi se da se ja nisam molio. Naprosto sam računao u sebi. Zbrajao sam neke nepostojeće neme brojeve.

ONA: Nije ni važno. Svejedno prečesto osećam da se desilo nešto nepovratno. I da nikada neće biti jasno šta. Jedna tako čudna kazna.

ON: Ili možda dar. Ako to nije jedno te isto. Ali u ćutanju nisu potrebna pitanja.

ONA: I tako ih je tamo toliko da u nekom trenutku počinje da se čini kako nema nijednog. Možda baš zato i počinjemo da ih mešamo s još mnogobrojnijim odgovorima. Tražiti nešto pre zapitanosti i prekora, pre blagodati i odmazde. Eto šta je stvarno važno.

Ćute nekoliko minuta.

ON: Kada osluškujem vetar, ponekad mi se čini da duva kroz mene, da ga možeš stvarno čuti jedino kad se pretvoriš u njega. Kiša, mećava, vetar, more – svi oni govore o jednom te istom.

ONA: Uvek ste čuli zvuke. Ja samo glasove. Ali vaš glas sam naučila da čujem kao zvuk.

ON: Zvuci ponekad toliko oslabe da se više ne mogu razlikovati od tišine.

ONA: A glasovi uvek podsećaju na mrvice ćutanja. Možda je upravo u tome njihova snaga.

ON: Zato se nikada ne čini da ćutanje čuti dokraja. Ono jedva primetno škrguće. I u tom nečujnom škrgutanju čuje se beskrajna pripovest o onim prostranstvima tišine što su slobodna od reči i čak od misli.

ONA: To nikako nismo uspevali da razumemo. Kada je dete počinjalo da govori, mislili smo da ništa nije važnije od prvih reči. Kada se rodilo mlađe, njegovo ćutanje je opet postalo važnije od svega.

ON: Ali mi na kraju nismo naučili ni da razgovaramo, ni da ćutimo s njima.

ONA: Ne, ponekad nam je to polazilo za rukom. Pa ipak odveć retko.

ON: Znali smo to od samog početka.

ONA: Ali nikada nismo hteli da poverujemo u to.

ON: Ja ni sada ne verujem.

ONA: Sada – jednostavno dodirivati vazduh, tanane linije puteljaka između drveća koje tamni. Sećam se kako su im se njihali vrhovi. Moglo se ležati i satima vrteti zajedno s njima. Zatvorenih očiju. Videti odraze pod hijeroglifima izgrebanim na ogledalskoj prašini. Onda posmatrati kako ih pljusak spira, kako razmazuje odraze, prekidajući misli. Sopstvene misli, ne moje, naravno. I u magli je sve sijalo. Prljilo pogled. Ta nepoznata se i sad može zamisliti. Samo otkud ta nepomična, maglovita sigurnost?

ON: „Ko si ti?” – eto koje pitanje već odavno hoću da postavim.

ONA: I baš zato ne вреди postavljati ga.

ON: Pa ipak nam se posrećilo.

ONA: Daj mi ruku.

Zavesa

TAČKE I LINIJE

Pozno večje. Soba. Sedim za stolom. Treptaji stare lampe osvetljavaju izgredanu površinu. Olovka, lenjir, gumica, list papira. Iscrtavam čistu stranicu tačkama i linijama. Više ništa.

Duga pauza. Metež u daljini. Dakle, da počnemo od dveju tačaka.

PRVA TAČKA (*jedva čujno*): Prošla su tri sata. Pojavila se pesma.

DRUGA TAČKA (*ne manje tiho*): Prošlo je još malo vremena.

PRVA TAČKA (*skroz šapatom*): Šta se pojavilo?

DRUGA TAČKA (*krajnje nerazgovetno*): Nije poznato. Možda se to što se pojavilo nalazilo ovde od samog početka.

PRVA TAČKA (*replika se stapa s tišinom*): To ne može biti.

Povlačim prvu liniju. Od prve ka drugoj tački. Sada se glasovi bolje čuju.

PRVA LINIJA: Do ovog trenutka nije trebalo da razgovarate.

DRUGA TAČKA: To nije bio razgovor.

PRVA TAČKA: Samo smo se odmeravali na udaljenosti.

PRVA LINIJA: Dobro, sad možete da govorite glasnije.

PRVA TAČKA: Je l' to obavezno?

PRVA LINIJA: Naravno da ne, ali, na kraju krajeva, imaćete takvu mogućnost.

Proširimo spisak lica.

TREĆA TAČKA (*jedva čujno*): Prošlo je pola godine. Rodilo se dete.

Nema potrebe da se dalje osluškuje.

DRUGA LINIJA (*da-da, povlačim je*): Sada su treća i prva tačka povezane.

DRUGA TAČKA: Ali ne onako kako se zamišljalo pre pojavljivanja treće tačke.

DRUGA LINIJA (*s veoma izraženom zlobom*): Ti ne možeš znati ništa o tome.

DRUGA TAČKA (*bez suvišnih emocija*): Pa ipak ponešto znam.

TREĆA LINIJA (*od Druge tačke ka Trećoj*): Pomoći ću ti da saznaš više.

Dobro, sada je sasvim dovoljno junaka.¹

¹ Ovde je potrebno objašnjenje. Pred nama su tri Tačke i tri prave Linije (crtež 1). Tačke su numerisane arapskim, a Linije rimskim brojevima. Druga i Treća tačka su raspoređene jedna iznad druge. Druga tačka se nalazi nedaleko od gornjeg desnog ćoška lista, Treća je na samom dnu. Prva je znatno više ulevo, praktično na jednakom rastojanju od Druge i Treće. Sada da podelimo uloge. Prva tačka ima ulogu predstave (u datom slučaju to je pesma o predstojećem rođenju deteta). Treća tačka igra događaj (u datom slučaju to je rođenje deteta). Druga linija povezuje predstavu i događaj. Druga tačka tumači ulogu neizvesnosti, posredne veze između događaja i predstave; to je nešto „iznad” njih. Prva linija povezuje

Uranjam svoje lice u snop svetlosti.²

JA: Ispričajte mi o meni.

PRVA TAČKA: Je l' to obavezno?

JA: Nismo na saslušanju, ali zašto da ne? Na kraju krajeva, pojavila se takva mogućnost.

TREĆA TAČKA (*obraćajući se meni*):³ Pokušavaš da pronađeš veze između predstava i događaja.

DRUGA TAČKA (*u stranu*): Nije da ti to polazi za rukom.

PRVA LINIJA (*u stranu*): Ali ipak ka nečemu napreduješ.

JA: Da li se prvo dešava događaj?

TREĆA LINIJA: To nipošto nije obavezno. Na primer, naša priča je počela od predstave – od pojavljivanja pesme.

PRVA TAČKA: Na početku je uvek predstava. Događaj kasni.

DRUGA TAČKA: Kakva budalaština.

TREĆA LINIJA: Predstava se nikada ne podudara s događajem. Ona kao da razvija događaj.

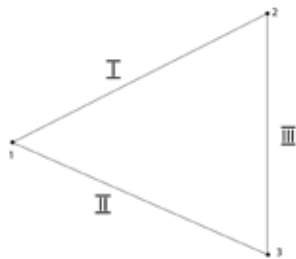
JA: Da li to onda znači da je i sama predstava događaj? Događaj predstave?

PRVA TAČKA: Koje glumatanje. Neću odgovarati.

DRUGA LINIJA: Kada događaj i predstava počnu da primećuju jedno drugo, oni više ne postoje zasebno, oni postaju segmenti jedne prave. Njihov status nestaje. Prosto rečeno, oni skoro da iščezavaju, stapaju se.

DRUGA TAČKA: Samo ako se uopšte i moglo govoriti o njihovom nedvosmislenom statusu.

sa njom događaj, Treća linija – predstavu. U tom trouglu se i razvija dalja radnja. Da, tokom čitave drame radi se tek o jednoj vrlo jednostavnoj geometrijskoj figuri.

² Prilikom postavljanja komada na pozornici, idealno rediteljsko rešenje može biti sledeće: uloge Tačaka tumače muškarci, uloge Linija – žene (ne treba da nas zbunjuje što svi ovi junaci govore o sebi u ženskom rodu). Uloga autora je glas koji se čuje iz zvučnika okačenih iznad pozornice. Ovaj glas može izgovarati i neke didaskalije, na primer, napisane u prvom licu. Tela glumaca, koji tumače uloge Tačaka, moraju biti sakrivena ispod pozornice tako da im se vide samo glave (one se pojavljuju odozdo prema redosledu). Linije su mršave glumice, koje izlaze iza kulisa (treba da se pojavljuju iz tame iznenada); spajajući Tačke, Linije ležu na pod, pružajući ruke i noge; rastojanje između Tačaka treba da odgovara njihovoj visini. Dekoracija u dnu treba da bude ekran, na kome se povremeno (ili istovremeno, deleći površinu na dva dela) projektuje snimak sa kamere, koja je okačena iznad pozornice, i ranije snimljen video ruku, koje iscertavaju trougao. Na ekranu se takođe mogu pojavljivati pojedine didaskalije.

³ U ovom slučaju, glumci treba da gledaju uvis.

PRVA I TREĆA LINIJA: Nama od samog početka nije bilo jasno šta s čim mi name-
ravamo da spojimo.

Đavo ga odneo, meni nije jasno ni šta je linija.

PRVA I TREĆA TAČKA: Zato što vi niste ništa drugo do mnoštvo tačaka koje slede
jedna za drugom. Bilo koja veza je uvek niz novih događaja i predstava.

Ne, linija ne proističe iz niza tačaka. Đavo ga odneo, meni nije jasno ni šta je tačka.

DRUGA LINIJA: U suštini, to otkriće ništa ne objašnjava, svejedno ćemo sačuvati
antitezu između tačke jedinstvenog događaja-predstave i linije mnoštva događaja-pred-
stava.

JA: Glavna poteškoća ovog zadatka nije u izboru između linije koja povezuje i niza
događaja, i nije čak ni u zameni mesta događaja i predstave. Postoji još nešto (*jarki snop
svetlosti na Drugu tačku*)⁴ što stvara razdor među njima.

DRUGA LINIJA: Taj trougao mi se uvek činio suvišnim. Ako bi se sklonila Druga
tačka, nestala bi i potreba za Prvom i Trećom linijom.⁵

DRUGA TAČKA (*obraćajući se Drugoj liniji*): Nečijom zlom ironijom ispostavilo se
da su naša imena izjednačena.

JA: Nikada nisam razmišljao o tome.

Otkud toliko zle netrpeljivosti među onima čiji se putevi ne presecaju?

Da, nikada nisam razmišljao o tome.

PRVA TAČKA: Crtač⁶ je instrument koji izvršava nečije zadatke.

TREĆA LINIJA: Precizirajmo da je zadatak krajnje maglovit.

TREĆA TAČKA: Samo onome ko ga izvršava, odnosno crtaču.

DRUGA TAČKA: Kakva glupost! Jednaka je verovatnoća da zadatak, ako je to uop-
šte zadatak, može biti apsolutno nejasan i onome ko ga formuliše.

JA: Znači, njega, onoga ko formuliše, možemo da izostavimo.

DRUGA LINIJA: Najzad smo došli do logike izostavljanja. Ali zašto ne bismo nači-
nili i sledeći korak? Zašto se ne bismo, kao što sam već predložila, oslobodili druge tačke
i dveju suvišnih linija? Dajem glavu da bi se druga tačka, kad bi se crtež naneo na kartu,
našla na mestu Bermudskih ostrva.⁷ Da se ukloni i ona, i linije! Sva ova zbrka i nerazu-
mevanje su samo zbog njih!

⁴ Šibice? Džepna lampa?

⁵ Još jedno objašnjenje: prema ovom planu, neophodno je ukloniti Drugu tačku, a zajedno s njom i Li-
nije koje je spajaju s druge dve Tačke. U tom slučaju na crtežu će ostati samo Druga linija, koja spaja Pr-
vu tačku s Trećom.

⁶ „Crtač” – kako zabavna reč! [U originalu se ovde nazire neprevodiva igra rečima, jer se u osnovi reči
чертающий (srp. *crtač*) čita reč *čert* (srp. *đavo*) – *Prim. prev.*]

⁷ Napomena: u tom slučaju, bela pozadina se slobodno može zameniti kartom Bermudskog trougla
(crtež 2).

PRVA I TREĆA LINIJA: Kakva nečuvena, kakva krvoločna, kakva neskrivena žudnja za vlašću! Odvratno!

JA: Da, ali spreman sam da barem delimično prihvatim tu logiku.

Uzimam gumicu. Druga linija se podrugljivo smeši, ali uskoro će to keserenje nestati. Treba obrisati samo drugu tačku.

DRUGA TAČKA (*užasnuta*): Kako je to moguće?!

JA: Sve linije će ostati na svom mestu. Dakle, sve će, može se reći, ostati kako jeste. Samo će prva i treća linija, lišene susreta, ostati da vise u praznini. Računajte da sam obojio drugu tačku u belu boju. To će onda biti nejasno mesto, famozni razdor između događaja i predstave.

Brišem tačku.

(*Zadovoljno.*) Da, crtež je sada maksimalno precizan.

PRAZNINA NA MESTU DRUGE TAČKE (*tiho, bez emocija*): Zar je on baš toliko nepogrešiv? Zar ne bi trebalo obrisati, to jest, htediti reći, obojiti u belu boju i drugu liniju?

DRUGA LINIJA (*furiozno*): Umukni!

PRAZNINA NA MESTU DRUGE TAČKE (*kao da ne čuje protivljenje*): A još se može saviti list tako da linije u stvari idu uvis, ka plafonu.⁸

Kratka pauza.

JA (*pometen*): Razmisliću o tome sutra. (*Gasim lampu.*)

Crnilo.

Zavesa?

⁸ I još jedna napomena. Ove odluke (brisanje Druge linije i savijanje lista) mogu se prikazati na ekranu, ali sasvim jednostavno: video treba da se završi pre izgovaranja poslednje replike.

ZVEZDE

Prva scena

Mrak. Škripanje olovke po papiru. Tako treba da bude. Beležiću razgovore koje sam načuo. Koji pripadaju ne zna se kome. Uostalom, neko se kreće po pozornici. Lica se ne vide, nekakve razmazane, treperave Mrlje.

PRVA MRLJA: Uvek je pamtio reči koje nije ni izgovorio. Ne može da ih zaboravi.
 DRUGA MRLJA: Uvek je pamtila reči koje nije ni izgovorila. Ne može da ih zaboravi.
 TREĆA MRLJA: Sve?
 DRUGA MRLJA: Ne.
 TREĆA MRLJA: A koje tačno?
 PRVA MRLJA: Nekoliko najvažnijih. To je dovoljno.
 DRUGA MRLJA: Bilo bi dosta i dve-tri.
 PRVA MRLJA: Možda i samo jedna.
 TREĆA MRLJA: U sumrak je čak i jedna previše.
 DRUGA MRLJA: Ne, ipak ne manje od tri.
 TREĆA MRLJA: Znači, čitav beskraj.
 PRVA MRLJA: Bio bi sasvim dovoljan i deo.
 DRUGA MRLJA: Dovoljan za šta?
 PRVA MRLJA: Ne znam. Za sumrak, za vetar.
 TREĆA MRLJA: Nećemo ih izgovarati da ih ne bismo zaboravili.

*Ne, oni ne moraju da se izjašnjavaju na ovaj način.
 Kunem se, jednom će se to promeniti.*

DRUGA MRLJA: Šta dalje?
 TREĆA MRLJA: Večito to nepotrebno pitanje.
 DRUGA MRLJA: Šta dalje?
 PRVA MRLJA: Sumrak, vetar. Nove neizgovorene reči.
 TREĆA MRLJA: Najvažnije je da ih ne bude previše.
 PRVA MRLJA: Ne, ne, kao i uvek, ne više od dve-tri. To je sasvim dovoljno.
 TREĆA MRLJA: U svakom slučaju, za to da nedostaju nove.
 DRUGA MRLJA (*sklapajući oči*): A ja sam sanjala da je opet počela kiša.
 TREĆA MRLJA: Znači, još se niste probudili.
 DRUGA MRLJA: Zato je toliko teško razlikovati reči od žubora vode?
 TREĆA MRLJA: Verovatno. Ali moraju postojati i drugi razlozi.
 DRUGA MRLJA: Koji?
 TREĆA MRLJA: Bezbojnost, hladnoća.
 PRVA MRLJA: Komad beskrajja takođe je beskrajjan. Mislim da drugačije ne može ni biti.
 TREĆA MRLJA: Znači, beskraj je takođe komad nečega?
 DRUGA MRLJA: Naravno – sna.

PRVA MRLJA: Slušam nas i ne razumem ni reči, kao da govorimo na nepoznatom jeziku.

Da, tu se nema šta dodati.

DRUGA MRLJA: Štaviše, imam takav osećaj čak i kada ćutimo.

TREĆA MRLJA: Zabeležiću to.

Beleži. Duga pauza. Škripanje olovke po papiru. Možda i drugi nejasni prizvuci.

PRVA MRLJA: Nepotrebno.

TREĆA MRLJA: Nije uzaludnije od razgovora.

DRUGA MRLJA: Vetar isto često peva u prazno.

PRVA MRLJA: Moguće.

DRUGA MRLJA: Kakve to veze ima?

TREĆA MRLJA: Nikakve, naročito ovde, u tamnoj sumaglici, u prozirnem nemiru.

DRUGA MRLJA: Nema sigurnosti da je tako.

TREĆA MRLJA: Šta da se radi.

PRVA MRLJA: Magla je po čitavoj obali.

DRUGA MRLJA: I po čitavoj šumi.

PRVA MRLJA: Da.

TREĆA MRLJA: Pa ipak nije ni toliko hladno.

PRVA MRLJA: Ali kakve veze sad ima hladnoća? Zašto da se još i ona dodaje?

TREĆA MRLJA: Ne bi mi bilo teško da objasnim.

DRUGA MRLJA: Srebrnkasta, skoro modra trava. Nemoguće je shvatiti gde se tačno pretvara u vodu.

PRVA MRLJA: Tačnije, nemoguće je setiti se kada se to dešava. Tim pre što je sve poledilo.

TREĆA MRLJA: Bolje i ne pokušavati.

A zatim se junaci ponovo rastvore u tami. Razgovori se nastavljaju, ali dim sve jače počinje da obavija njihove šarene figure dok oni najzad ne nestanu iza sivo- -crne zavese. Reči će tada utihnuti. I ja ću zaspati.

Druga scena

Sumrak. Dobovanje prstiju po tastaturi. Treperavo protivrečje. Tako treba da bude.

JEDNA OD MRLJA: I odjednom ćemo opet početi da beležimo naše razgovore.

DRUGA MRLJA: Kako bismo počeli da ih deklamujemo naglas.

JOŠ JEDNA MRLJA: Dok ih najzad ne naučimo napamet.

SVE MRLJE ZAJEDNO (skoro da su rešene da nešto kažu, ali u poslednji tren se pokolebaju): ...

Čudan zvuk. Istovremeno nalik na kišu, huk talasa i vetar. U njemu je neki složeni ritam, neulovljiva cikličnost.

JOŠ JEDNA MRLJA: Ali šta znači to „naučiti monolog“?

DRUGA MRLJA: Svaki glumac ima svoj odgovor na to pitanje.

JOŠ JEDNA MRLJA: Ma šta kažete?

JOŠ DVE MRLJE: Mi nemamo nijedan!

DRUGA MRLJA: A ja imam čitava tri!

DVE MRLJE: Nemojte govoriti koja. Preklinjemo vas!

U to vreme na obali nema gotovo nikog. I naročito u to doba dana. Ali treba sačekati trenutak kada ona postaje pusta. Ne pitajte zašto. Uz to pogledajte, Junakinja ponovo zatvara oči. Je l' umrla? Ne, izgleda da sanja priviđenja koja lutaju po obali.

MRLJA: Nekako iskazivati misli. Nekako ih ćutati. Bez tišine. Škripanje i dobovanje. Treperavi odrazi. Oni će se sve vreme tako smenjivati, tako će jedno drugo i sanjati. Tako se verovatno i pišu stihovi. Neverovatno. Tako nekako.

DRUGA MRLJA: Ali mi nismo pesnici.

MRLJA: Što to?

DRUGA MRLJA: Mi smo junaci drame. Možda dramski pisci. Ne treba zaboravljati na to.

MRLJA: Zar to smeta da budemo pesnici?

DRUGA MRLJA: Ako drama nije o pesnicima, to pomalo otežava stvar.

MRLJA: Nimalo.

DRUGA MRLJA: Molim lepo, niste u pravu.

Opet sve ovo. Bez osnove, bez kraja. A onda ću najzad pobeći, i biće moguće tek nagađati o čemu će oni zapodenuti razgovor.

TREĆA MRLJA: Junakinja opet sanja zimsko, noćno more.

ČETVRTA MRLJA: I talase išrafirane kišnim strujama.

TREĆA MRLJA: U kojima se odražavaju izdrobljene zvezde.

ČETVRTA MRLJA: Do samog horizonta.

JOŠ JEDNA MRLJA (*ponavljajući više puta, produžavajući pauze među rečima, poco a poco diminuendo*): Uvek pamtiti neizgovorene reči. I ne umeti da ih zaboraviš. Uvek pamtiti neizgovorene reči. I ne umeti da ih zaboraviš. Uvek pamtiti neizgovorene reči. I ne umeti da ih zaboraviš. Uvek pamtiti neizgovorene reči. I ne umeti da ih zaboraviš.

I ovoga puta drama sigurno nije za izvođenje na pozornici, možemo i bez zavese.

(S ruskog prevela Vasilisa Šljivar)